

Eenige opmerkingen over art. 266 Strafrecht

<https://hdl.handle.net/1874/240518>

9. 4. 1890
1890

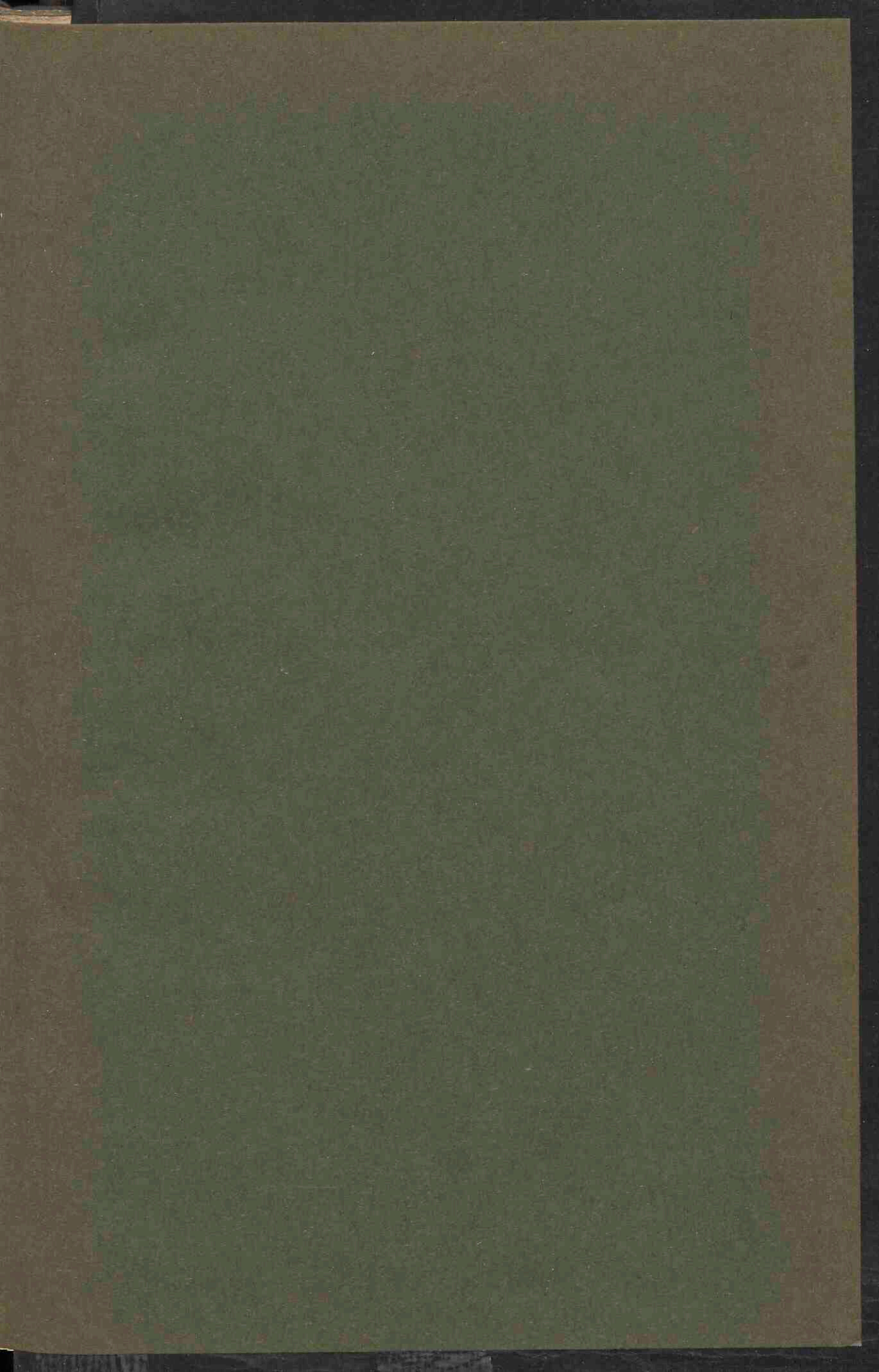
Jan 28 1890

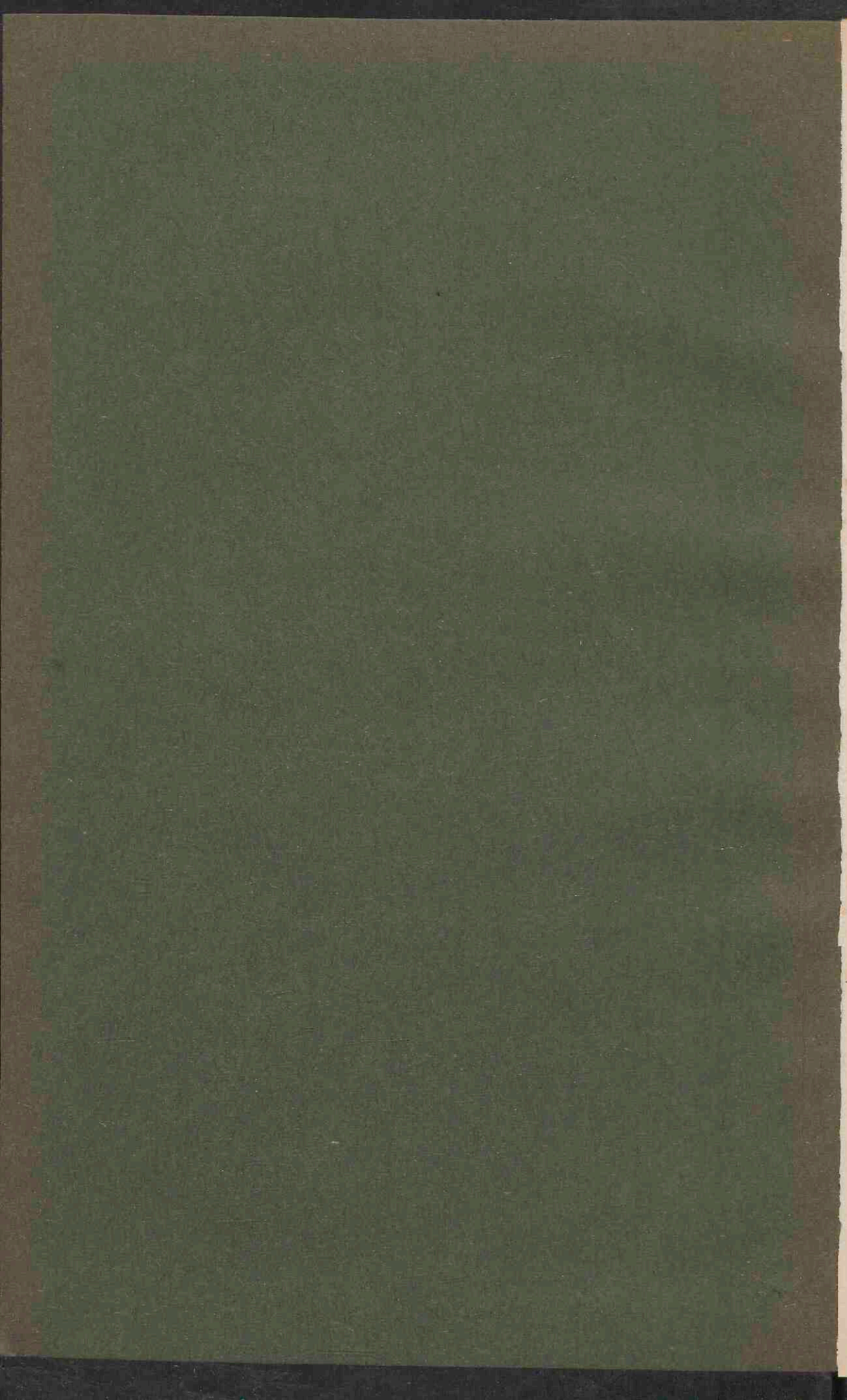
Eenige opmerkingen
over Art. 266
Strafrecht.

B. C. VAN MERLEN

qu.
2

A. qu.
192

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

ART. 266 STRAFRECHT.

Typ. J. VAN BOEKHOVEN. — Utrecht.

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

ART. 266 STRAFRECHT.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. J. A. C. OUDEMANS

Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde

EN MET TOESTEMMING VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag den 28sten Maart 1890, des namiddags ten 3½ ure

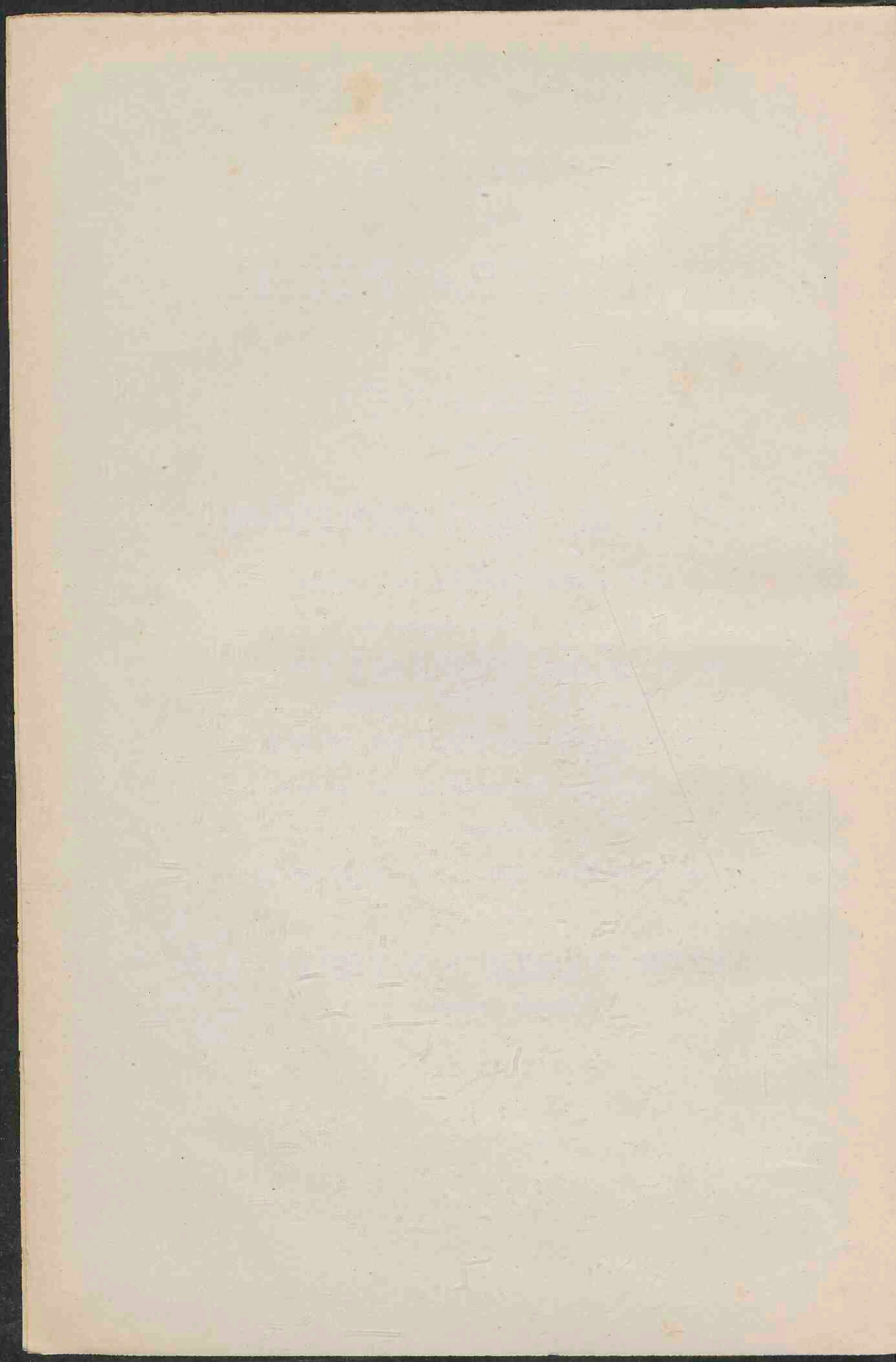
DOOR

BERNARD CORNELIS VAN MERLEN

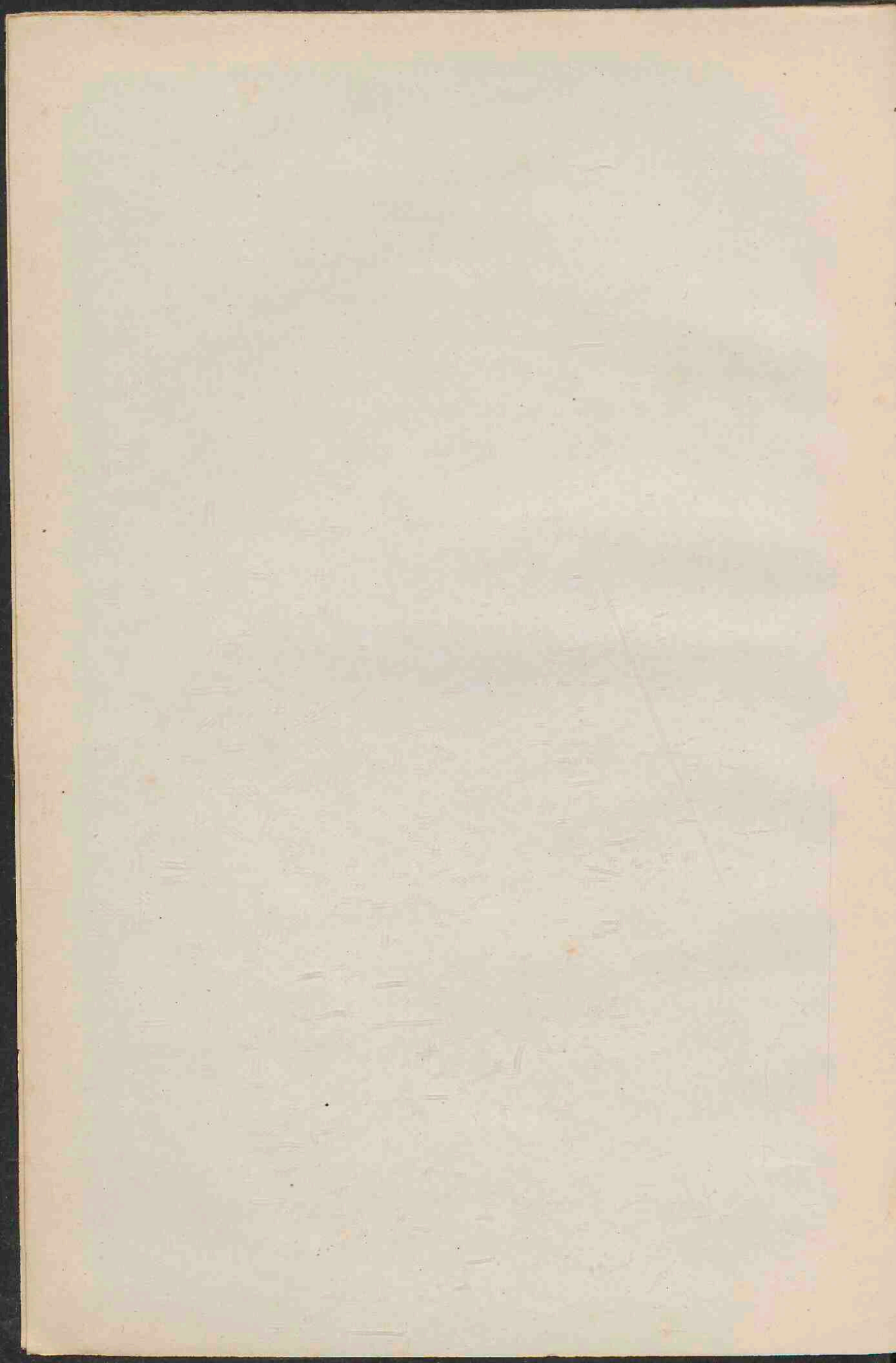
geboren te Haarlem

UTRECHT — LENTZ & DE HAAN — 1890.

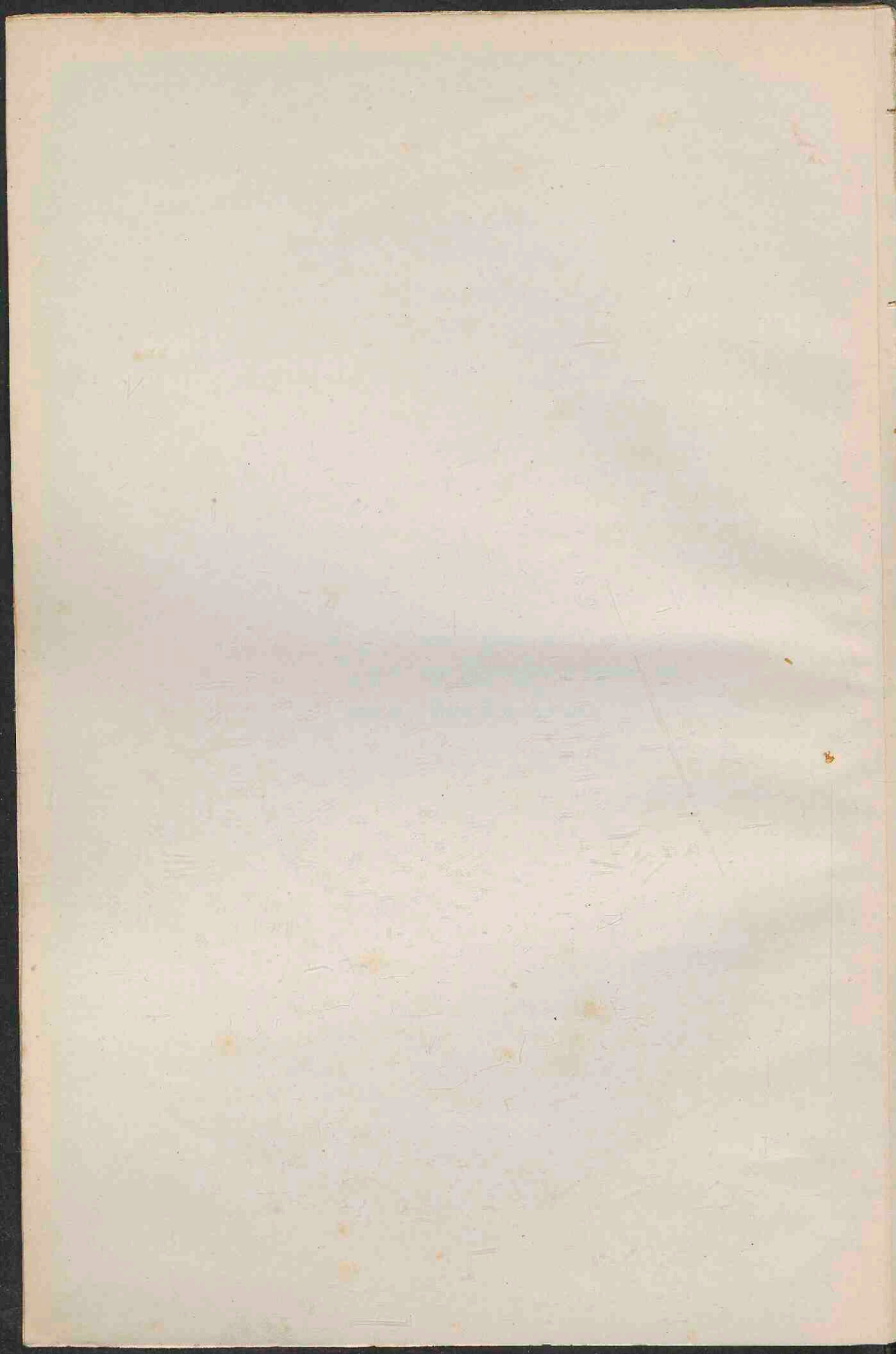
AAN MIJNE OUDERS.

Gaarne maak ik van deze gelegenheid gebruik om U, Hoogleeraren der Juridische Faculteit mijnen dank te betuigen voor het onderwijs, van U genoten.

Voor al aan U Hooggeleerden Heer POLS een bijzonder woord van dank voor de groote hulp en bereidvaardigheid die Gij mij bij het samenstellen van dit proefschrift hebt betoond.

Aan mijne vrienden en kennissen een hartelijk „tot weêrziens.”

„De bepalingen van dezen titel wijken in vele belangrijke punten van het stelsel van den Code Pénal af. Het kan wel niet anders, want sedert geruimen tijd vindt dat stelsel in de wetenschap geen verdedigers en in de praktijk steeds minder navolging.”¹⁾ Met deze veelzeggende zinsneden vangt de Memorie van Toelichting op den zestiensten titel van het Tweede Wetboek van Strafrecht, handelende over belediging aan; zij wijzen op de vele bezwaren, aan het stelsel van den Code Pénal over deze strafbare handeling verbonden. In Frankrijk had men dan ook reeds

¹⁾ Mr. H. J. SMIDT. Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht II, blz. 365.

Daar door mij uit dit bekende werk herhaaldelijk omtrent de geschiedenis van mijn onderwerp geput is, zal het niet noodig zijn daarnaar telkens te verwijzen.

door de wet van 17 Mei 1819 hierin verbetering gebracht, in België bracht eerst de Code Pénal van 1867 verandering, terwijl wij ons gedurende 75 jaren met het ondeugdelijk bevonden systeem hebben beholpen.

De Code regelde het onderwerp in artt. 367—378 in de tweede paragraaf van de laatste afdeling van hoofdstuk I, titel II van het derde boek, welke paragraaf ook nog de schending van geheimen bevatte en voorafgegaan werd door den meineed; het was het laatste misdrijf tegen bijzondere personen in den Code. De voornaamste fouten van den Code werden door den Minister MODDERMAN bij de beraadslagingen in de Eerste Kamer op 2 Maart 1881 aldus geresumeerd: „Volgens den Code kan hij lasteraar zijn, die de waarheid spreekt. Omgekeerd, wanneer iemand op zijn 20^e jaar veroordeeld werd wegens zeker feit, dat hem tot oneer strekt en er is een onbeschaamde, die er genoeg in vindt dien man op zijn 60^e jaar in het openbaar dat feit te verwijten, dan kan dit volgens den C. P. niet ge-

straff worden. Voorts was in den C. P. in het algemeen ten onrechte gezwegen van injuria realis." Volgens art. 367 was laster toch elke betichting in het openbaar van zekere feiten, wanneer de waarheid van deze niet bleek uit een vonnis of andere authentieke acte (art 370); bleek de waarheid aldus dan was er volkomen straffeloosheid, bleek zij echter niet op die wijze, dan bestond er laster, onverschillig of de waarheid op andere wijze aan den dag kwam, onverschillig of de dader in de vaste overtuiging van de waarheid de betichting had gedaan. Volgens art. 375 waren verder als eenvoudige belediging alleen strafbaar belcedigende uitdrukkingen, dus geen beledigende daden; eveneens volgens art. 471, n°. 11.

In ons Wetboek heeft men nu belediging als een van de eerste misdrijven tegen bijzondere personen opgenomen en de fouten van den Code vermeden. In vele opzichten heeft men daarbij de ontwerpen van VIGLIANI en MANCINI voor het nieuwe Italiaansche Wetboek van Strafrecht

geraadpleegd. De hoofdbeginselen van den titel zijn volgens de Memorie van Toelichting:

- a.* geene belediging zonder opzet om te beledigen;
- b.* geen laster zonder dat blijkt van de opzettelijke onwaarheid der betichting;
- c.* geen onderzoek naar waarheid of onwaarheid dan in bepaalde door de wet genoemde gevallen.

Deze drie punten geven reeds zoovele verbeteringen van den Code aan. Terwijl ik op het eerste later terugkom, werd omtrent *b* verder opgemerkt: logen is het kenmerk van laster. Alleen hij die tegen beter weten in iemand, met het oogmerk hem te beledigen, onware feiten, waardoor diens eer en goede naam worden aangerand, te laste legt, is lasteraar. Omtrent *c* werd gezegd, dat het onvoorwaardelijk toelaten van het bewijs der feiten niet slechts het doel verre zou voorbijstreven, maar ook voor de eer der personen, voor de rust der gezinnen en voor de openbare zedelijkheid ten hoogste

gevaarlijk zou kunnen worden. De sluier van het private leven mocht niet buiten noodzaak opgeheven worden. Zooals Mr. MODDERMAN zich in de Tweede Kamer uitdrukte: „Sedert 1819 is de stelling: la vie privée doit être murée, eene rechtspreuk en deze heeft eene dubbele bctekenis: straf voor hem, die noodeloos en ten koste van de eer van den naaste zelfs ware feiten publiceert; weigering van de justitie om zich (behoudens uitzonderingen) in een onderzoek naar waarheid of onwaarheid in te laten.” Deze uitzonderingen waren volgens het ontwerp der Staats-commissie: 1°. wanneer de beledigde zich bij zijne klachte uitdrukkelijk beroept op de onwaarheid van het te laste gelegde feit; 2°. wanneer aan een ambtenaar een feit, gepleegd in de uitoefening zijner bediening, wordt te laste gelegd. Daar men echter meende, dat door 1 ieder beledigde zich zou verplicht achten het bewijs te vorderen, daar men hem anders van het feit zou verdenken en aldus het private leven niet genoeg was beschermd, deed men dit geval

vervallen, terwijl er een ander voor in de plaats kwam, n.l. wanneer de rechter het onderzoek naar de waarheid noodig acht ter beoordeeling van de bewering van den beklaagde, dat hij in het algemeen belang of tot noozakelijke verdediging gehandeld heeft. Deze bewering toch maakt, wanneer ze door bewijzen gestaafd wordt, den dader straffeloos.

Als verbeteringen van den Code moeten verder nog genoemd worden: de strafbaarstelling van belediging ook door feitelijkheden en het weglaten van het vereischte der openbaarheid. Voor het laatste werd in de plaats gesteld bij smaad: het kenlijk doel om aan het feit ruchtbaarheid te geven, waardoor ook de kruipende laster wordt getroffen, die zonder in het openbaar plaats te vinden, dikwijls voor den belasterde veel erger is dan openlijke laster; bij gewone belediging werd daaraan gelijk gesteld de tegenwoordigheid van den beledigde of zelfs een toegezonden brief; in den Code werd dit laatste slechts als overtreding gestraft (art. 471, n°. 11.)

Men moet nu in ons Wetboek bij belediging onderscheiden hoofdzakelijk:

- a. smaad*, d. i. telastlegging van bepaalde feiten, met het kenlijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven (art. 261 al. 1.)
- b. smaadschrift*, d. i. gelijke telastlegging door middel van verspreide geschriften of afbeeldingen (art. 261 al. 2.)
- c. laster* d. i. smaad of smaadschrift, waar terwijl bewijs der feiten is toegelaten, dit niet geleverd wordt en de telastlegging tegen beter weten in is geschied (artt. 262—265.)
- d. eenvoudige belediging*, die niet aan de vereischen van smaad en smaadschrift, voldoet (art. 266.)

Verder handelt onze titel nog over de lasterlijke aanklacht van art. 268, smaad en smaadschrift tegen overledenen (art. 270) en verspreiding van beledigende geschriften en afbeeldingen in art. 271.

Ik wensch mij in dit proefschrift te beperken tot de eenvoudige belediging van art. 266,

waarin vroeger voorzien werd door artt. 375, 376 en 471, n°. 11 C. P.

Over dit artikel zijn reeds verschillende rechterlijke beslissingen gevallen, waaronder er twee zijn, die meer bijzonder door mij zullen worden behandeld.

In de eerste plaats een vonnis van de Rechtbank te Heereveen van 11 April 1889, door het arrest van het Hof te Leeuwarden van 13 Juni 1889 volkomen bevestigd. ¹⁾

P. v. d. S. was door het O. M. gedagvaard, ter zake dat hij op 20 Dec. 1888 in eene te Wolvega gehouden openbare rede tot het aanwezige publiek, over de Tweede Kamer der Staten Generaal sprekende, had betoogd dat het lid dier Kamer, de heer D. N., de eenige man in die Kamer was, die voor het volk opkwam en deszelfs belangen behartigde, en dat hij daarom de wenschelijkheid besprekende, dat er mannen in die Kamer werden gekozen, die

¹⁾ W. 5746.

genoemden D. N. zouden kunnen steunen, opdat deze in die Kamer niet meer alleen zoude staan, hierop opzettelijk had laten volgen de woorden „tegenover 99 schoeljes.” In zijn requisitoir eischte het O. M. schuldigverklaring aan eenvoudige belediging, aangedaan aan ambtenaren, ter zake van de rechtmatige uitoefening hunner bediening. De Rechtbank nam nu het uiten der geïncrimineerde woorden als bewezen aan, alsmede dat uit het verband, waarin zij gebezigd waren, bleek dat de beklaagde alle leden der Tweede Kamer behalve den heer D. N. op het oog had gehad; dat hij ook op dezen gedoeld had naar aanleiding van de rechtmatige uitoefening hunner bediening; eveneens dat het woord „schoelje” in het dagelijksch spraakgebruik wordt gebezigd *voor* en *gelijkgesteld met* de woorden „fielt” en „schurk” en in alle gevallen gebruikt wordt om minachting te kennen te geven en alzoo beledigend is voor dengene, die daarmee bedoeld wordt, zijnde in casu de 99 leden der Tweede Kamer; terwijl ten slotte volgens

de Rechtbank het opzet van den beklaagde lag opgesloten in het uiten der geïncrimineerde woorden. De beklaagde werd dus schuldig verklaard aan het misdrijf van art. 266. j°. 267 Strafwetb. en veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf.

In de tweede plaats een vonnis van de Rechtbank te Zwolle van 31 Jan. 1889.¹⁾

G. J. M. te Stad-Hardenberg had omstreeks 22 Sept. 1888 in het te Dedemsvaart verschijnend Nieuws- en Advertentieblad voor Dedemsvaart enz. de navolgende advertentie doen plaatsen: „Daar de verregaande onkunde en de weinige administratieve kennis van den kerkelijken ontvanger alhier, in deze dagen zoo helder uitkomt, ziet ondergeteekende zich verplicht foutief aangesprokenen gaarne van de noodige inlichtingen te willen dienen. Hardenberg 13 Sept. 1888, G. J. M.’

J. H. Hzn., de bedoelde kerkelijke ontvanger

¹⁾ W. 5771.

had daarop eene klacht ingediend tegen M. Het O. M. dagvaardde dezen dientengevolge, ter zake dat hij door genoemde advertentie den ontvanger in zijne eer en goeden naam had aangerand met het kenlijk doel om aan het daarin te laste gelegde ruchtbaarheid te geven, althans dezen had beleedigd. In zijn requisitoir eischte het O. M. schuldigverklaring aan „eenvoudige beleediging bij geschrift.” Bij de behandeling bleek nu dat H. den beklaagde was opgevolgd als kerkelijk ontvanger; dat hij als zoodanig verschillende personen tot betaling van achterstallige kerkelijke belasting had aangesproken, waarvan deze de quitantie, door M. uitgegeven, in hun bezit hadden; dat deze personen ook tegenover den beklaagde M. zich daarover hadden beklagd en deze toen de bewuste advertentie had geplaatst. De verdediger betoogde naar aanleiding daarvan, dat deze advertentie alleen een oordeel uitsprak over de kunde en de administratieve kennis van den ontvanger, maar diens zedelijk karakter en zede-

lijke waarde geheel onaangetast liet; dat verder de advertentie was geplaatst, omdat de beklagde meende dit voor zijn goeden naam te moeten doen, omdat de menschen dachten, dat hij het geld, waarvoor zij onjuist werden aangesproken, verduisterd had. De Rechtbank nam daartegen aan, dat de wet niet omschrijft, wat onder „belediging” moet worden verstaan, dat evenmin de bewering van den beklagde omtrent eene beperkte opvatting steun vond in de geschiedenis van art. 266; dat veeleer de vermelding van „belediging door feitelijkheden” eene ruime opvatting waarschijnlijk maakt, dat bij feitelijkheden als een slag gewoonlijk niet blijkt in welk opzicht de persoon geminacht wordt; dat dus aantasting der zedelijke waarde niet vereischt werd en de gebezigde uitdrukking noodwendig tot geringschatting van den kerkelijke ontvanger moest leiden. Zij meende verder, dat de bewering van den beklagde, dat hij tot noodzakelijke zelfverdediging zou hebben gehandeld door de gebruikte woorden werd

weerlegd, daar deze de bedoeling om te beledigen duidelijk aantoonde, maar bovendien uit eene vergelijking van artt. 266 en 261 laatste lid moest opgemaakt worden, dat een zoodanige beweegreden aan het opzettelijk bezigen van eene door haren inhoud beledigende uitdrukking het karakter van „eenvoudige belediging” niet kon ontnemen. Zij verklaarde hem schuldig aan „eenvoudige belediging”, strafbaar volgens art. 266. Strafwetb. en veroordeelde hem tot eene boete van vijftig gulden.

Deze beide gevallen doen nu verschillende vragen rijzen. De belediging der 99 leden meer speciaal de vraag: Wat beteekent in art. 266 het woord „iemand”? Is daaronder ook begrepen belediging van juridieke personen, of van collectieve personen of geconstitueerde lichamen? De belediging van den kerkelijken ontvanger geeft aanleiding tot de vraag: Wat beteekent opzettelijke belediging? Is tot toepassing van art. 266 noodig een bijzonder opzet, het oogmerk om te beledigen? en in welken

zin moet iets als beledigend worden beschouwd? In verband daarmee staat de vraag: is hetgeen art. 261 al. 3 bepaalt omtrent smaad en smaadschrift ook toepasselijk op eenvoudige belediging.

Ik stel mij voor deze vragen, die niet van praktisch belang ontbloeit zijn een voor een te bespreken.

I. Wat beteekent in art. 266 Strafwetb. het woord „iemand?” Keeren wij eerst tot den Code Pénal terug, dan zien wij dat in art. 367 sprake is van feiten te laste gelegd „à un individu quelconque”, aan iemand, wie het ook zij. Hier had men dus een bepaald persoon op het oog; geen twijfel daaromtrent was mogelijk en toen men dan ook, in verband met de Belgische onlusten, hoon en laster strafbaar wilde stellen, ook waar die gepleegd werden tegen openbare autoriteiten of lichamen uit meer dan één persoon bestaande, al was ook geen persoon uitdrukkelijk aangeduid, deed men dit in de wetten van

16 Mei 1829 Staatsbl. 34, art. 2 vlg. en van 1 Juni 1830 Staatsbl. 15, art. 6. Ook artt. 375 en 471 C. P., in welke laatste weer van „quelqu'un” sprake was, hadden waarschijnlijk alleen belediging van een bijzonder persoon op het oog. Deze bepalingen zijn nu echter vervallen en in het Strafwetboek vinden wij geene speciale bepaling. Is daarom echter de zaak vervallen, valt zoodanig feit nu niet onder artt. 266 en 267?

Van de beteekenis van het woord „iemand” hangt de beantwoording dezer vraag af. Reeds ééne uitdrukkelijke rechterlijke beslissing hebben wij op dit punt.

De Rechtbank te Amsterdam had n.l. ter gelegenheid van het zoogenaamde palingoproer ook te oordeelen over eene belediging, den openbaren autoriteiten aangedaan. De zaak was deze: beklagde P. v. D. S. had in een geschrift, gericht aan de Amsterdamsche burgerij onder meer aan de politie te laste gelegd, dat zij was gesteld op overdreven machtsvertoon, tuk op geweld, opgeblazen en er op uit het geduld

der burgers op de proef te stellen; hij had verder de militaire overheid lasterlijk beticht, dat zij zonder herhaalde waarschuwing met scherp had laten schieten, met verkrachting en schending der wet en medeburgers had laten vermoorden. V. D. S. had dit stuk geschreven, aan den tweeden beklaagde ter hand gesteld om het te doen drukken en verspreiden.

De tweede beklaagde J. A. F. had dit stuk aangenomen, doen drukken en verspreiden. De feiten hadden plaats gevonden omstreeks 26 Juli 1886, maar werden eerst na 1 September, dus na de invoering van het nieuwe Wetboek berecht, zoodat art. 1 al. 2 van dit Wetboek moest toegepast worden. Den 18^{den} Nov. 1886 deed de Rechtbank uitspraak en oordeelde, dat de beledigingen van de politie en de militaire overheid, daarstellende hoon en laster van openbare autoriteiten, ten tijde dat zij waren gepleegd, strafbaar waren krachtens art. 371, 375 C. P. in verband met art. 2 der wet van 16 Mei 1829 Staatsbl. n°. 34, welke is afgeschaft bij art. 3

der Wet van 15 April 1886 Staatsbl. 64 en dat op zoodanige feiten, noch in art. 267 Strafwetb. noch bij eenig ander artikel der thans geldende wetgeving straf is gesteld. Zij achtte dus de feiten bewezen, maar niet strafbaar.¹⁾ Deze Rechtbank vatte dus het woord „iemand” in art. 266 in beperkten zin op, ten minste als niet omvattende een stand van personen of eene bepaalde groep, zonder dat de individueel bedoelde is aangewezen.

Leert nu de geschiedenis van het artikel iets omtrent de bedoeling van den wetgever? Het eenige, wat daaromtrent in de verschillende stukken te vinden is, levert het verslag van de Tweede Kamer. Daar was n.l. de vraag gedaan of beledigingen tegen personae morales of collectief tegen vereenigingen van personen, zooals

¹⁾ W. 5412. Het eigenlijk ten laste gelegde feit n.l. de opruiing werd ook door de Rechtbank als bewezen aangenomen en de beklagden werden daarop veroordeeld. Het Hof bevestigde dit, maar de Hooge Raad casseerde en ontsloeg hen van alle rechtsvervolging.

tegen de liberalen, de ultramontanen, volgens den titel over belediging strafbaar moesten worden geacht. De Commissie had daarop ontkenkend geantwoord, omdat dergelijke belediging niet kan gezegd worden „iemand” te zijn aangedaan. Zij achtte strafbedreiging tegen dergelijke feiten ook niet wenschelijk met het oog op de gevaren, welke daaruit voor de vrijheid van kritiek der openbare machten en der openbare aangelegenheden zou voortvloeien. Zij achtte de strafbedreiging ook daarom overbodig, omdat waar het feit het karakter van individueele belediging zou aannemen, de strafbepalingen er reeds in voorzagen en waar dit niet het geval was, niemand zich de belediging behoefde aan te trekken. Zonderling mag het wel genoemd worden, dat over deze niet onbelangrijke vraag noch in de Mem. v. Toel., noch elders iets meer gevonden wordt; vooral wanneer het de bedoeling was met het bestaande stelsel te breken, zou men meerdere gedachtenwisseling daarover verwachten.

Wij moeten ons nu met het bovenstaande vergenoegen, dat ons dus als de meening der Commissie van Rapporteurs der Tweede Kamer aangeeft, dat onder het woord „iemand” moet verstaan worden een bepaald individu.

Wat leert ons de beslissing der Heereveensche Rechtbank omtrent hare meening? Uitdrukkelijke vermelding omtrent dit punt vinden wij niet; de Rechtbank neemt eenvoudig aan, dat duidelijk is gebleken, dat de beklaagde de leden der Tweede Kamer, except den heer D. N., bedoelde. Door dus te spreken van de „99 schooljes der Tweede Kamer” had de beklaagde deze allen en dus ieder afzonderlijk beledigd. De Rechtbank nam aan belediging van de individueele leden, niet van de Tweede Kamer als corps. Neemt men echter de individueele aanduiding in zoo ruimen zin, dan zal men deze en dus de individueele belediging zeer dikwijls uit de belediging tegen de vereenigde personen kunnen opmaken en langs een omweg toch belediging van een geconstitueerd lichaam aannemen.

Hoe zal men nu volgens algemeene rechtsbeginselen deze zaak moeten beoordeelen? M. i. moet men onderscheid maken tusschen vereenigingen, die rechtspersoonlijkheid bezitten en die, welke deze missen. De eerste zijn subjecten van rechten, ook van het recht op een goeden naam en kunnen daarin aangetast worden. Zooals F. VON LISZT zegt: „Ebenso ergibt sich aus dem Begriffe der Ehre auch mit Nothwendigkeit die Folgerung, dass nicht nur das Einzelindividu sondern auch die Individuengruppen, soweit sie als Kollektivpersönlichkeit innerhalb des gesellschaftlichen Organismus anerkannt sind, Träger des Rechtsgutes „Ehre“ und als solche Objekte der Beleidigung sein können.”¹⁾

En dat deze rechtspersonen ook onder „iemand” in art. 266 moeten verstaan worden, ligt m.i. in den aard der zaak, evengoed als onder bepaalde

¹⁾ F. v. LISZT: Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 1884. blz. 411.

persoon in art. 272, al. 2, een ander in art. 310, een derde in art. 317 ook de rechtspersonen moeten begrepen zijn. Vereenigingen, die geen rechtspersoon zijn kunnen echter niet anders beledigd worden dan in hunne leden en hetzelfde geldt van bepaalde standen, partijen, enz. Alleen eene uitdrukkelijke wetsbepaling als § 197 van het Duitsche Wetboek kan strafbare belediging van zulk een lichaam mogelijk maken. Anders moet de rechter uitmaken of een bepaald lid der vereeniging of meerdere leden of zelfs alle beledigd zijn, dan of de belediging gericht was tegen de vereeniging, het lichaam, de partij als zoodanig; in het eerste geval zal hij veroordeelen, in het laatste ontslaan van rechtsvervolging. Dat de rechter belediging van alle leden aanneemt kan zeker voorkomen bij een college als de Tweede Kamer, waar het aantal leden beperkt is en ten eerste de dader zijn wil speciaal op alle kan hebben gericht, ten tweede deze bedoeling duidelijk kan blijken en ten derde het veroorzaakte leed ook gemakkelijk te waardeeren

valt. Waar men echter te doen heeft met eene geheele partij, een geheel volk, daar zal dit niet het geval kunnen zijn en zal de rechter moeten uitmaken of er bepaalde individuen getroffen zijn. ¹⁾

Bij colleges van een beperkt aantal leden zal het gewoonlijk zeer moeilijk uit te maken zijn of het college als zoodanig, of wel de leden getroffen zijn en m.i. zou eene bepaling, die belediging van regeeringslichamen als zoodanig strafbaar stelde, zeer gewenscht zijn.

II. *Wat beteekent opzettelijke belediging?*

Deze vraag is van zeer veel belang, omdat zij den aard van het misdrijf betreft. De Rechtbank te Heerenveen besliste hieromtrent in de voor haar aanhangige zaak in O. 7 „dat het opzet van den bekl. in het uiten der geïncrimineerde woorden ligt opgesloten”, na in O. 4 aangenomen te hebben „dat het woord „schoelje” beledigend

¹⁾ F. v. LISZT. blz. 411.

is voor dengeen die daarmede bedoeld wordt". De Rechtbank te Zwolle nam in de zaak van den kerkelijken ontvanger te dien opzichte aan in O. 7 „dat uit de bewoordingen, waarvan de bekl. zich in deze bediend heeft, duidelijk blijkt, dat de bekl. ten deze gehandeld heeft met de bedoeling te beledigen" terwijl in O. 6 was beslist „dat ook als belediging moet worden aangemerkt elke uiting of handeling, waaruit duidelijke minachting van den persoon tegen wien zij gebezigd of gepleegd wordt, spreekt en dat de inhoud der advertentie niet alleen zonder twijfel eene zoodanige uiting oplevert, maar dat bovendien een zoodanig gebrek aan „kunde" en „administratieve kennis" als waarvan daarbij sprake is, „noodwendig tot geringschattng van den daarbij bedoelden ontvanger zoude leiden." Beide colleges namen dus aan dat het opzet, de bedoeling om te beledigen moest bestaan, maar achtten voldoende bewijs daarvoor: het uiten der woorden die op zich zelve beledigend waren; verder bewijs voor het oogmerk om te beledigen

werd niet verlangd. Is deze opvatting nu juist, kunnen de woorden, die gebezigd zijn, steeds tot voldoende bewijs strekken van het oogmerk te beledigen?

Voor al in het geval van den kerkelijken ontvanger komt het gewicht dezer vraag uit. Wij hebben daar toch niet te doen met een bepaald feit in den zin van art. 261, evenmin met eene telastlegging van „un vice déterminé” zooals art. 375 C. P. vorderde en het is zelfs zeer twijfelachtig of het volgens art. 471, n°. 11 C. P. als scheldwoord ware te straffen geweest. Er ligt in de gebezigde woorden eene geringschatting van de algemeene en administratieve kennis van den ontvanger; waar deze nu plaats vindt met het oogmerk iemand te beledigen, zijn persoon en zedelijke waarde aan te randen, hem te grieven, daar is het zeer goed te verdedigen dat men straft, maar vordert men niet volledig bewijs van dit oogmerk, wil men steeds het karakter der woorden zelf reeds als bewijs daarvoor aannemen, dan rijst de vraag of art.

266 Strafwetb. niet alle kritiek op personen, zelfs de tot nu toe volkomen geoorloofd geachte, onmogelijk maakt. Dergelijke oordeelvellingen toch met even krasse bewoordingen komen geregeld voor in de verslagen van examen-commissiën en gewoonlijk met aanduiding van de personen, zool niet bij name dan toch op zoodanige wijze, dat men ze, als men de namen van alle geëxamineerden weet, zeer wel kan aanwijzen. Dergelijke oordeelvellingen en kritieken worden dagelijks door hogere ambtenaren over hunne inferieuren, door meesters over hunne bedienden geuit. Voortdurend treffen wij in de dagbladen zoodanige kritiek aan over de verstandelijke vermogens, de bekwaamheid en geschiktheid voor hunne betrekking van Ministers, leden van de Staten-Generaal, Gemeenteraden, ambtenaren of andere personen, door wier willekeurige daden of domme streken wij schade bekomen of het algemeen belang wordt bedreigd. En dit bezwaar bestaat te meer, als men in aanmerking neemt, dat in art. 266 niet is op-

genomen eene beperking als in art. 261, al. 3, zoodat de twijfel zeer geoorloofd is of men het daar uitgesproken beginsel ook in het geval van art. 266 mag toepassen.

Gaan wij eerst na, wat de woorden van het artikel ons omtrent deze vraag leeren. Het woord „opzettelijk” wijst natuurlijk op de subjectieve vereischten voor dit misdrijf. Vergelijken wij art. 266 met andere artikelen in dit opzicht, dan zien wij, dat vele van deze ook deze qualificatie inhouden, bijv. artt. 255, 272, 287 e. a., echter niet, bijv. artt. 131, 133, 138 e. a.¹⁾ Vanwaar dit verschil? Mr. VAN ITTERSUM zegt: omdat het in de handeling zelve ligt opgesloten, of zooals de heer DES AMORIE v. D. HOEVEN

¹⁾ Mr. F. A. R. A. Baron VAN ITTERSUM geeft in het Tijdschrift voor Strafrecht II, blz. 139 - 186 de verschillende qualificaties aan, die door den wetgever met het oog op de subjectieve elementen der misdrijven zijn opgenomen; over de bedoelde vraag blz. 145.

zich uitdrukte: „dat het woord opzet dan slechts in deze wet vermeld wordt, wanneer er quaestie kan zijn van afwezigheid van opzet.” M. i. is het hiermede aldus: sommige handelingen zijn steeds strafbaar gesteld daar zij onvermijdelijk het strafwaardig gevolg meebrengen, bijv. opruien, dat steeds de openbare orde stoort, evenzoo het wederrechtelijk binnendringen van icmands woning; andere handelingen daarentegen *kunnen* tot het strafwaardig gevolg leiden, maar doen het volstrekt niet altijd; zij krijgen echter, met dat strafwaardig gevolg verbonden, eene bijzondere qualificatie, bijv. slaan, steken enz., worden daardoor dooden of mishandeling naarmate het strafwaardig gevolg de dood of verwonding is. In het eerste geval nu is de vermelding van het opzet onnoodig, omdat hij, die de materiële daad gewild heeft, daardoor reeds onder de strafbepaling valt, want die daad heeft altijd het strafwaardig gevolg; geene handeling is echter denkbaar zonder dat de materiële daad gewild is, dus zonder eenig

opzet¹⁾, vandaar sluit de vermelding der handeling steeds het opzet in zich; wij hebben hier te doen met de zoogenaamde formeele misdrijven.

In de andere gevallen echter kan het strafwaardig gevolg, evenals de materiële daad, gewild zijn, maar kan die daad even goed een ongewild gevolg hebben. Daar nu de qualificatie bijv. dooden alleen wijst op het ontstane gevolg zonder betrekking op den wil van den dader, moet daaromtrent de wet, hetgeen zij als vereischte stelt uitdrukkelijk aangeven en zij doet dit door het woord opzettelijk, om aantekenen dat de wil ook op het gevolg moet zijn gericht; dit zijn de zoogenaamde materiële misdrijven. Tot welke categorie nu de belediging behoort, is duidelijk.

Het woord *beledigen* omvat het door het

¹⁾ Zooals mijn hooggeachte leermeester Mr. M. S. POLS zich uitdrukt in Tijdschrift III, afl. 2 en wij ook op zijn college konden vernemen: elke handeling veronderstelt een gewilde daad. Zonder causaal verband tusschen de wil en de daad is geene handeling aanwezig.

recht gewraakte gevolg, de vermindering in eer en goeden naam; de materiële daad, voor de belediging vereischt nl. het spreken, het schrijven kan dit gevolg hebben, maar heeft het niet altijd. Dit gevolg kan, waar het intreedt, een gewild gevolg zijn, maar ook een niet gewild; had de wetgever ook het laatste willen strafbaar stellen, hij had kunnen volstaan met in art. 266 te spreken van beledigen, daar het opzet tot de materiële daad daar vanzelf in opgesloten ligt, want geene handeling zonder gewilde daad. Nu de wet echter spreekt van opzettelijke belediging moeten wij aannemen, dat voor de strafbaarheid de wil ook moet gericht zijn op het gevolg, zooals bij opzettelijken doodslag de wil gericht is niet alleen op slaan, maar ook op het doodelijk gevolg.¹⁾

¹⁾ In verband met het bovenstaande is het mij niet recht duidelijk, wat Mr. v. IJTERSUM in Tijdschrift II, blz. 330 bedoelt, als hij zegt: „Wanneer echter de dader de beledigende woorden niet heeft willen uitspreken, wanneer ze hem, zooals mogelijk is, bij vergissing zijn ontsnapt,

Zien wij verder, tot welke resultaten de geschiedenis van art. 266 leidt. Wij kunnen ons hierbij echter niet tot dit artikel beperken, maar moeten

wanneer dus het misdrijf niet met opzet, maar *culpa* is gepleegd dan — valt zulk eene culpose belediging niet onder het bereik der strafwet”. Daar de schrijver, volgens hetgeen hij overigens in bedoeld opstel zegt, als vereischte voor belediging niet beschouwt: den wil van den dader om het beledigende gevolg te bereiken, maar alleen den wil om de geïncrimineerde woorden te spreken, moet hij hier een geval bedoelen dat hij dit doet zonder het te willen. Ik kan mij echter zulk een geval niet anders denken dan in den toestand van bewusteloosheid; alleen de zoogenaamde reflexiebewegingen als hoesten, niezen doet men zonder het te willen, maar daartoe behoort niet het spreken. Ook waar bij vergissing een beledigend woord aan iemand ontsnapt is het spreken gewild; de belediging echter misschien niet. Het geval kan zich bijv. voordoen als het woord het gevolg is van een drukfout. Een aardige drukfout is bijv. bij het afdrukken van eene oorkonde: C. etc. divina dementia rex in plaats van clementia. De drukker heeft hier in plaats van de letters *cl* de letter *d* genomen. Hij had geen opzet om te beledigen doch, had wel het opzet om de letter te nemen die hij plaatste. Maar ook op andere wijze als lapsus calami of slechte zinsbouw. Zoo kwamen in de voorrede van een dissertatie waarin de doctor andus wilde uitdrukken dat hij het meest verplicht was aan zijn promotor, de ongelukkige woorden voor „aan wien ik niet het minste verplicht ben.” Deze zinsnede was aldus

noodzakelijk ook art. 261 binnen den kring van ons onderzoek trekken. Dit artikel handelt over smaad, dat is belediging door de telastlegging van een bepaald feit, onverschillig of dit waar of onwaar is. Dit artikel nu was oorspronkelijk anders geredigeerd. In het ontwerp der Staatscommissie, alsmede in het O. R. O. luidde het aldus: hij, die, met het oogmerk om te beledigen aan iemand onder welke inkleeding ook, hetzij in tegenwoordigheid van twee of meer personen, hetzij door opvolgende mededeeling, aan twee of meer personen afzonderlijk, een bepaald feit, waardoor diens eer of goede naam wordt aangerand, te laste legt, wordt als schuldig aan smaad, gestraft enz.

gewild, zonder echter dat mag aangenomen worden dat de schrijver zich bewust was welke beteekenis aan zijne woorden kon gehecht worden. In de verhandeling van Prof. POLS vindt men helder uiteengezet hoe iedere handeling eene gewilde daad veronderstelt, al belet de ontzettende snelheid, waarmede de geest kan werken, ons dikwijls alle verrichtingen nauwkeurig te onderscheiden.

In de Mem. v. Toel. had men als algemeen vereischte voor belediging dus zoowel voor smaad als voor eenvoudige belediging genoemd: opzet om te beledigen en dit aldus toegelicht: de wil van den dader is hier van overwegenden invloed. Het voornaamste vereischte voor belediging is de aanwezigheid van den *animus injuriandi*, van het oogmerk, hetzij om iemands eergevoel te krenken, hetzij om in de oogen van anderen, iemands eer te verminderen. Bij smaad had men dit nu uitgedrukt door te spreken van het *oogmerk* om te beledigen, bij eenvoudige belediging door te spreken van *opzettelijke* belediging; men bedoelde met beiden klaarblijkelijk hetzelfde. Hierover ontwikkelde zich nu bij art. 261 een groote strijd.

In het verslag der Tweede Kamer toch lezen wij: „hierbij valt nog op te merken, dat naar het oordeel der Commissie het oogmerk om te beledigen niet moet geeischt worden. Terecht zegt de Mem. van Toel. „geene belediging zonder opzet om te beledigen.” Maar het

oogmerk dat de *Wet* eischt gaat verder dan hetgeen de Mem. van Toel. als criterium stelt. Het opzet om te beledigen kan aanwezig zijn, ook waar het oogmerk iets anders is, bijv. zedelijke verbetering of bevordering van het publiek belang. De krenking van de eer is echter voltooid door de objectieve belediging en de beledigde heeft aanspraak, behoudens de na te melden uitzonderingen, op de bescherming van de strafwet, onafhankelijk van het subjectieve doel dat de belediger zich had gesteld.

Bovendien zal het oogmerk om te beledigen in vele gevallen niet zijn te bewijzen, tenzij men, met de bestaande rechtspraak, dat oogmerk geregeld uit de gebezigde woorden zelf afleidt. Maar als men dat doet, erkent men dat het eigenlijk bij den dader aankomt niet op het oogmerk, maar op de wetenschap, dat het feit, objectief beschouwd, beledigend is.

Doet men het niet, dan zal het eenige resultaat der vervolging wel meestal wezen dat aan zaken, die anders weinig bekend zouden

zijn, nog meer ruchtbaarheid zal worden gegeven."

Ik neem deze geheele objectie tegen het ontwerp hier op, omdat zij m. i. volkomen onjuiste opmerkingen bevat en eene onjuiste opvatting zelfs nog inconsequent toepast. Zij noodzaakt mij hier het een en ander omtrent de begrippen opzet en oogmerk aan te stippen.

Van geen van beide vinden wij eene definitie in het Wetboek, ofschoon tot in het ontwerp van 1827 steeds eene definitie van opzet was opgenomen. Men achtte geene definitie noodig, omdat, zooals Prof. POLS, een der ontwerpers, ons mededeelt, die begrippen uitsluitend zijn gebezigd in natuurlijken zin, aangegeven door het gewone taalgebruik en men eene definitie zelfs gevaarlijk vond, omdat eene wettelijke omschrijving eene bindende formule levert, die, zoo ze niet onberispelijk zuiver is gesteld, weder voet geeft aan eene formeele of fictieve opvatting.¹⁾ Prof. POLS zegt dit meer met het oog

¹⁾ Tijdschrift 1888. III, afl. 2.

op opzet en schuld, maar hetzelfde geldt natuurlijk voor oogmerk. Wel sloot men zich in de Mem. van Toel., wat opzet betreft, uitdrukkelijk aan bij de definitie van het Wetboek 1809: de wil om te doen of te laten die daden, welke bij de Wet geboden of verboden zijn. En wij vinden, wat oogmerk betreft, gezegd: wordt iets meer bepaalds dan dat opzet of bewustzijn tot de strafbaarheid vereischt, bijv. de bedoeling om zich of anderen wederrechtelijk te bevoordeelen of om hetgeen valsch is voor echt te doen doorgaan, dan is het raadzaam ook dit steeds met dezelfde uitdrukking te kennen te geven. Gelijk de Duitschers onderscheid maken tusschen *Vorsatz* en *Absicht*, zoo kunnen wij onderscheid maken tusschen *opzet* en *oogmerk* of naaste doel. Meer licht dan deze opmerkingen echter geeft ons het reeds meermalen geciteerde opstel van Prof. POLS. Wij vinden daar helder uiteengezet, welke elementen zich bij iedere handeling, niet alleen bij de strafbare, vertoonen; hoe deze bij de strafbare geheel dezelfde moeten zijn als bij

elke andere en men, zoodra men hiervan afwijkt, noodzakelijk in ficties vervalt, die natuurlijk ook tot eene gefingeerde waarheid leiden. Wij zien verder van welk belang de verschillende elementen het motief, het oogmerk, het opzet enz. voor de waardeering der aansprakelijkheid zijn.

Volgens Prof. POLS is nu het oogmerk: de richting van den wil op een bepaald tot stand te brengen gevolg. Het gevolg geeft het juridisch karakter aan de handeling, bijv. bij doodslag de ingetreden dood van den getroffene, het oogmerk is dus de richting van den wil op dien dood. Opzet is het willen van eene materiëele daad met het oogmerk om een bepaald gevolg te bereiken, mitsdien de wil gericht op eene bepaalde daad en een bepaald gevolg van die daad. Hier is de wil dus nog nader bepaald, niet alleen is hij gericht op een bepaald gevolg, zooals bij het oogmerk, maar bovendien op eene bepaalde materiëele daad om dat gevolg te bereiken. En daarmee in verband is eene opzettelijke handeling: elke handeling, waarbij

het gevolg van de daad overeenstemt met het oogmerk ¹⁾.

Wat is nu het door het recht gewraakte gevolg bij belediging? Dit is de krenking van de eer, het nadeel in eer en goeden naam, dat de beledigde ondervindt. En zooals v. LISZT zegt: „Ehre als Rechtsgut ist das rechtlich geschützte Interesse des Einzelindividuums oder der Individuengruppe, als die eingenommene Stellung innerhalb der gegliederten Gesellschaft vollkommen ansfüllend betrachtet und behandelt zu werden” en v. JHERING aldaar aangehaald, „die Ehre wird bedingt nicht durch das, was mann an sich ist, sondern was er ihr (der Gesellschaft) ist” ²⁾. Dit is eene objectief te constateeren omstandigheid, niet afhankelijk van de subjectieve opvatting van den beledigde, ook niet van de qualiteit van den belediger.

¹⁾ In BERNER'S Lehrbuch § 95 vinden wij deze definitie van Absicht (oogmerk): Absicht heisst der Wille in seiner Richtung auf den verbrecherischen Erfolg.

²⁾ Lehrbuch, blz. 410.

Moest de rechter hiermede rekening houden, de beslissing ware in vele gevallen bijna onmogelijk; de rechter moet alleen onderzoeken of de geuite woorden of verrichte daden, door wie ook gedaan, hem, tegen wien ze gericht zijn, een deel zijner eer kunnen ontnemen. Dat den beleedigde die eer door de Maatschappij onttrokken wordt, tengevolge van de beleediging, is niet noodzakelijk; het behoeft zelfs niet te harer kennis te zijn gekomen, ook onder vier oogen kan men iemand beleedigen; het is alleen de vraag of de eer, waarop de beleedigde aanspraak heeft, bestaanbaar is met hetgeen hem aangedaan wordt; is dat niet het geval, dan is het strafwaardig gevolg aanwezig.

Passen wij het bovengezegde nu toe op de oorspronkelijke redactie van art. 261, dan wordt daar geëischt als materiële daad: het telastleggen van een bepaald feit, waardoor de eer of goede naam wordt aangerand; en als oogmerk: de beleediging. Het beoogde gevolg moet dus zijn de krenking der eer en vreemd klinkt het

ons in de ooren, wanneer wij in het boven geciteerde verslag lezen, dat het opzet om te beledigen kan aanwezig zijn, ook waar het oogmerk iets anders is, bijv. zedelijke verbetering. Deze woorden berusten op eene verwarring van oogmerk en motief; het is dezelfde verwarring, waaraan de heer DES AMORIE v. D. HOEVEN zich schuldig maakte, toen hij bij de behandeling van art. 157 win- of wraakzucht als oogmerk aanduidde. Wij hebben bij oogmerk alleen te letten op het direct te verwachten gevolg, dus de krenking der eer, welk gevolg weer kan leiden tot voldoening van eene bepaalde behoefte, neiging of hartstocht, bijv. wraak, haat, behartiging van het algemeen belang, zucht tot zedelijke verbetering; deze laatste vormen het motief, dat den wil beweegt zich te richten op het in het leven roepen van een bepaald gevolg, welk gevolg dan die behoefte moet bevredigen en dus weer een meer verwijderd gevolg in het leven roept, wat de Duitschers noemen *Zweck*, in tegenstelling van

Absicht, het naaste gevolg. Dat meer verwijderde doel kan nu van veel invloed zijn op de strafwaardigheid, maar het karakter van de handeling verandert er niet door.

Het verslag der Tweede Kamer had echter gevolgen; er was nl. tevens eene nieuwe redactie aanbevolen, die van ons art. 261 en de Regeering nam deze over. Toch was het niet de bedoeling het vereischte van het oogmerk te laten varen, want uitdrukkelijk werd gezegd, al klinkt het na de opmerking in het verslag ook vreemd: dat oogmerk om te beledigen vereischt wordt, daarover bestaat geen verschil. Spreekt men alleen van „telastlegging”, dan moet het oogmerk afzonderlijk worden uitgedrukt. Onder „opzettelijk aanranden van een en goeden naam” is echter het vereischte oogmerk begrepen, evenals onder opzettelijk dooden het oogmerk om te dooden.

M. i. heeft dan ook deze wijziging der redactie volstrekt niet geleid tot wijziging van den inhoud. Om de oorspronkelijke redactie goed

te begrijpen moeten wij letten op de woorden van den Minister MODDERMAN in het antwoord der Regeering op het verslag der Tweede Kamer bij het begrip van opzet. De Minister onderscheidde daar nl. naast de materiële en formeele misdrijven, die ik boven reeds noemde: formeele misdrijven met materiëel opzet, bijv. diefstal, d. i. het wegnemen met het oogmerk enz.; de enkele daad van het wegnemen maakt het misdrijf nog niet uit, het oogmerk moet op de toeëigening gericht zijn, maar tot voltooiing van het misdrijf is bereiking van het oogmerk niet vereischt, hierin onderscheiden zich deze misdrijven van de materiële. Daartoe zou nu ook de belediging behooren, maar gaan wij het oorspronkelijke artikel na, dan zien wij, dat deze meening onjuist was. Behalve toch het oogmerk om te beledigen werd geëischt: telastlegging van een feit, waardoor de eer en goede naam wordt aangerand; dus niet enkele telastlegging, maar tevens als gevolg daarvan aangeranding van eer en goeden naam, dus het gevolg

moest ook berecht zijn. Men had even goed doodslag kunnen omschrijven als: het verrichten eener daad, waardoor men iemand doodt, met het oogmerk om hem te dooden. Wanneer men bedoelde verdeeling der misdrijven wil aannemen ¹⁾, dan behoort belediging tot de materiële en drukt men door daarbij het woord opzettelijk te voegen uit, dat het oogmerk moet gericht zijn op het gewraakte gevolg, d. i. de aanranding van eer en goeden naam. Dat dit echter volstrekt niet algemeen is aangenomen blijkt uit de woorden van een der Rapporteurs uit de Tweede Kamer, de heer DE SAVORNIN LOHMAN bij de beraadslagingen: „in zekeren zin komt het niet aan op den *animus*. Zoodra uit de woorden zelve blijkt, dat iemand is beledigd, kan het den beledigde volstrekt niet schelen, wat de

¹⁾ Dat men met deze verdeeling zeer voorzichtig moet zijn blijkt uit de woorden van een criminalist als MODDERMAN, waar hij materiël misdrijf omschrijft: „misdrijf eerst voltooid wanneer de handeling een bepaald gevolg heeft.” Dit kan toch van ieder misdrijf gezegd worden.

animus van den belediger geweest is. Hier is opzet dan ook genomen in de beteekenis, dat men de wetenschap heeft, dat men doet wat het artikel verbiedt, meer niet." Nu moeten wij een van beiden hieruit opmaken; òf de heer LOHMAN werpt de gcheele onderscheiding tusschen opzet en schuld over boord en dit is natuurlijk niet aan te nemen, òf hij brengt belediging tot de formeele misdrijven en dit is ook onjuist, daar het woord beledigen ook het gevolg omvat. En wat zijne opvatting van opzet betreft: het is juist de vraag, wat de wet verbiedt; volgens hem elke telastlegging, die de eer en goeden naam aanrandt, m. i. opzettelijke aanranding d. i. telastlegging, *animo injuriandi*.

Ik meen aldus aangetoond te hebben, dat art. 261 nog steeds het oogmerk om te beledigen eischt; omtrent art. 266 valt dit nu veel gemakkelijker te bewijzen. Dit artikel heeft zijne oorspronkelijke redactie behouden; alles wat in de Mem. van Toel. was gezegd omtrent den

animus injuriandi bij art. 261, gold ook of werd nog eens herhaald bij art. 266. Het verslag der Tweede Kamer sprak bij dit artikel met geen enkel woord daarover; was dit omdat dit artikel, als in redactie overeenstemmende met de in het Verslag voorgestelde redactie voor art. 261, reeds aan de bezwaren tegemoet kwam? Wij kunnen dit moeilijk uitmaken, maar zien zeker niet zonder verwondering, dat bij de beraadslagingen in de Tweede Kamer stilzwijgend door den heer MACKAY werd aangenomen, dat de *animus injuriandi* een vereischte was en dit door Mr. MODDERMAN uitdrukkelijk werd geconstateerd, maar van geenerlei kant eenige tegenwerping hiertegen werd gemaakt. Wij kunnen dus niet anders dan ook hier het oogmerk om te beledigen als vereischte beschouwen, in overeenstemming met de gebezigde woorden. De woorden van het artikel in de geschiedenis leiden tot hetzelfde resultaat. Van hetzelfde gevoelen is Mr. DE JONG VAN BEEK EN DONK, die juist in het behoud van den *animus injuri-*

andi een verschilpunt ziet tusschen ons recht en het Duitsche ¹⁾. Evenzoo Mr. GERICKE ²⁾ en Mr. SIMONS ³⁾. Van eene andere meening is Mr. v. ITTERSUM. Blz. 330 van bovengenoemd opstel over belediging lezen wij: „het feit, dat door den rechter, als iemands eer en goeden naam aanrandende, eene belediging geacht wordt, is strafbaar, met welk oogmerk dit ook plaats heeft”. Dus geen oogmerk om te beledigen vereischt. Wanneer de schrijver echter op blz. 345, met instemming naar de woorden in 't Verslag der Tweede Kamer, waar zedelijke verbetering als oogmerk wordt aangehaald, verwijst, dan zien wij, dat hij ook eene eigenaardige beteekenis aan oogmerk hecht. Toch komt hij in blz. 348 tot de conclusie, dat het voldoende is, dat men opzettelijk het feit heeft gepleegd,

¹⁾ Rede ter zitting van het Hof te 's Hertogenbosch gehouden op 1 Sept. 1886. Tijdschrift I blz. 129. v.v.

²⁾ Laster; diss. Amst. 1881.

³⁾ De vrijheid van drukpers in verband met het Wetboek van Strafrecht; diss. Leiden 1883.

en daar het opzet in het feit zelf ligt opgesloten, vermelding daarvan onnoodig ware geweest. Ik meen ook, dat die slotconclusie consequent is van den schrijver, maar nu het woord „opzettelijk” er staat en met opzet is opgenomen, nu kunnen wij toch moeilijk aan een pleonasme denken.

Waar nu het bovengezegde in concrete gevallen toepassing eischt, zal het O. M. behalve het beleedigend karakter der woorden of daden ook den wil van den dader om te beledigen moeten bewijzen. Hierbij komt hem echter eene bijzondere omstandigheid zeer te hulpe.

Of eene uitdrukking al of niet beleedigend is, daarover kan zeer zeker verschil bestaan, maar in zeer vele gevallen bestaat dat verschil niet; sommige scheldwoorden bijv. hebben omnium consensu een beleedigend karakter en ook de dader zal niet kunnen ontkennen te weten, wat ieder ander wel weet. Kent hij dat beleedigend karakter nu en zegt hij het toch, dan heeft hij de belediging ook gewild, want ik vereenig

mij volkomen met hetgeen Prof. Pols zegt: de bewering, dat men een gevolg wel voorzien maar niet gewild heeft, is een logisch onding, eene onwaarheid.¹⁾ Het O. M. heeft hier dus een veel gemakkelijker taak dan bijv. bij doodslag. Daar zal de enkele materieele daad gewoonlijk slechts geringe aanwijzing geven omtrent het oogmerk van den dader, dit zal uit andere omstandigheden moeten worden opgemaakt, bij belediging blijkt het gewoonlijk reeds uit de materieele daad zelve. Zoo nam de Rechtbank te Heerenveen, zooals wij zagen, ook aan, dat het opzet lag opgesloten in het uiten der geïncrimineerde woorden, de Rechtbank te Zwolle, „dat de bedoeling om te belcedigen duidelijk blijkt uit de bewoordingen waarvan de beklaagde zich heeft bediend,” terwijl zij verder spreekt van „het opzettelijk bezigen van eene door haren inhoud beledigende uitdrukking.” Zoo nam de Rechtbank te Middelburg 22 Maart 1887 aan,

¹⁾ Tijdschrift III, afl. 2.

dat, waar uit de woorden zelf het onmiskenbaar doel om te beledigen volgt, geen onderzoek te pas komt naar de beweegredenen van den beklaagde.¹⁾ Evenzoo oordeelde de Rechtbank te Amsterdam, 26 April 1887, dat de uitdrukkingen, *je bent een bedrieger en afzetter*, alsmede *je bent een ploert*, voldoende bewijs leverden van het oogmerk om te beledigen²⁾; terwijl de Kantονrechtcr in dezelfde zaak als civiele rechter had uitgemaakt, dat het woord „ploert” dat beledigend karakter niet had.³⁾

De Rechtbank te Amsterdam nam in een geval van injuria realis 6 Dec. 1887 aan, dat het opzettelijk werpen met steenen naar in uniform gekleede ambtenaren van politie getuigt van minachting tegenover die ambtenaren en altijd het oogmerk in zich sluit om te beledigen.⁴⁾

¹⁾ P. v. J. 1887, n°. 13.

²⁾ W. 5407, P. v. J. 1887, n°. 20.

³⁾ W. 5407.

⁴⁾ W. 5523.

Verder vinden wij een vonnis der Rechtbank te Groningen van 18 Oct. 1888; wettig en overtuigend bewijs was aanwezig, dat de woorden „afzetter daar je voor bekend staat” geuit waren en hierop werd veroordeeld zonder dat de Rechtbank zich uitliet over het oogmerk of opzet te beledigen.¹⁾ De Rechtbank te Zutphen oordeelde 27 Febr. 1889 de woorden „ik heb schijt aan jou en laat het niet voor jou” gebezigd tegen een ambtenaar in diens functie beledigend en maakte het oogmerk uit de omstandigheden op.²⁾

Verder treffen wij aan een vonnis der Rechtbank te Rotterdam van 21 Maart 1889³⁾. Hierin werd aangenomen, dat een in eene courant ingezonden stuk, bevattende de woorden „ook de leugenachtige reclame voor Mevrouw B. gemaakt toont ten duidelijkste aan dat het den heer v. B. slechts te doen is het publiek geld uit den zak te kloppen” gericht tot den directeur

1) Tijdschrift III., blz. 502.

2) Tijdschrift III., blz. 505.

3) W. 5775.

den Hoogduitsche Opera te Rotterdam, eene opzettelijke belediging inhielden. De Rechtbank te Amsterdam maakte ten slotte 3 Jan. 1889 nog uit, dat de toevoeging aan agenten van politie, gedurende de rechtmatige uitoefening hunner bediening, „dat mes is ook voor jullie agenten” het misdrijf van eenvoudige belediging opleverde.¹⁾

Gewoonlijk zien wij dus in de jurisprudentie wel als eisch gesteld: het oogmerk om te beledigen, maar dit uitdrukkelijk of stilzwijgend beschouwd als noodzakelijk uitvloeisel van het uiten van bepaalde woorden of het plegen van zekere handelingen. Vooral de Amsterdamsche Rechtbank gaat hierin nogal ver en daardoor onstaat het gevaar, dat men het eigenlijk vereischte uit het oog gaat verliezen. Bij vele uitdrukkingen toch is het vrij moeilijk uit te maken of er annranding heeft plaats gevonden van eer en goeden naam; vooral in dit geval, wanneer men

¹⁾ W. 5773.

daartoe behalve iemands zedelijke waarde ook zijne verstandelijke vermogens gaat rekenen, zooals de Rechtbank te Heereveen uitdrukkelijk deed. Inzonderheid ook bij de belediging door feitelijkheden, zal dit dikwijls niet gemakkelijk uit te maken zijn of iemands oer werkelijk is gekrenkt. En juist in die twijfelachtige gevallen zal men ook nauwkeurig moeten nagaan of de wil van den dader op die krenking gericht is geweest, of hij geweten heeft, dat deze het gevolg zou zijn van zijne daad. Mr. v. ITERSUM meent, dat waar de klager het feit beledigend acht, de rechter zich met dat gevoelen vereenigt, waar dus het beledigend karakter objectief vaststaat, de dader ook, tenzij hij niet toerekeningsvatbaar was of in zeer exceptioneele gevallen verkeerde, moet hebben geweten dat hij door dat feit te plegen, zou kunnen beledigen.

Hij beschouwt dit als een gevolg van de meerdere ontwikkeling; bij de Romeinen was dit nog niet het geval en zij moesten daarom ook den

animus injuriandi eischen.¹⁾ M. i. is dit eene onjuiste beschouwing; wat als belediging geacht wordt, hangt juist ten nauwste samen met de ontwikkeling der maatschappij, komt juist voort uit het volksleven en de kennis daarvan zal overal en te allen tijde evenzeer verbreid zijn. Ik houd echter ook de meening, dat men iemand kan beledigen door op zijn verstandelijke vermogens af te dingen, door hem dom, een ezel enz. te noemen, voor onjuist; wil men daarin belediging zien, dan zal men ook in telatslegging van een dommen streek smaad moeten zien. Iemand met zeer geringe verstandelijke vermogens kan desnietteenstaande in alle opzichten zijne eer en goeden naam handhaven, evengoed als iemand met gering geldelijk vermogen. Alleen de aantasting van iemands zedelijke waarde brengt die eer en goeden naam in gevaar. Wil men ook op de verstandelijke vermogens letten, dan moet men evenzeer daartoe brengen

¹⁾ Tijdschrift II, blz. 334.

iemands geschiktheid voor eene bepaald betrekking, iemands aanleg voor de kunst enz.¹⁾ Men zou dan iemand kunnen beledigen, door te zeggen dat een schilderstuk, dat hij tentoongesteld heeft, een prul is, door in eene recensie te schrijven, dat deze of gene operazanger volstrekt geene stem heeft.²⁾ Dit zou nu zeer verkeerd

1) Wat zou men dan bijv. moeten zeggen van de uitdrukking in de Amsterdammer, Dagblad voor Nederland van 23 Jan: is de Minister van Marine maar wie denkt bij dezen titularis aan bekwaamheid en hervormingen?

2) Te Rotterdam heeft zich dit geval voorgedaan. In eene kritiek van een operazanger werd onder meer gezegd, dat hij in een bepaald gedeelte van zijn rol had *gejammerd*. De Rechtbank nam aan dat, vermits in de kritiek ook voorkwam waardeering van den zanger, zij niet zoodanig ernstig karakter droeg, dat dezelve zijne eer en goeden naam aanrandde; vonnis 26 Jan. 1889, W. 5700. In andere omstandigheden zou dus de Rechtbank in deze uitdrukking eene belediging hebben gezien; m. i. ten onrechte; die uitdrukking is als waardeering zijner bekwaamheden nooit belediging. In het systeem der Rechtbank hangt, zooals uit het vonnis ook blijkt, veel af van de inkleeding, maar hoe gemakkelijk valt het dan niet allerlei te zeggen en te schrijven, dat anders belediging zou zijn en door eene kleine bijvoeging, voor vervolging vrijwaart!

zijn en kan ook niet de bedoeling van onzen wetgever zijn geweest. De kritiek, die dikwijls zoo heilzamen invloed heeft, zou daardoor bijna onmogelijk worden of zich in zoo voorzichtige bewoordingen moeten uitdrukken, dat zij alle beteekenis zou verliezen. Daarenboven zijn de aangevallen personen zelf het best in staat door daden leugenachtige kritieken te logenstraffen.

Met het oogmerk nu om te beledigen, d. i. het verrichten eener materiëele daad willende of wetende het beledigende gevolg, moet niet verward worden, zooals dikwijls wordt gedaan, het motief der handeling, d. i. de neiging, die de dader door zijn handeling wil bevredigen. Ik wees er vroeger reeds op, hoe in het verslag der Tweede Kamer zedelijke verbetering als oogmerk van belediging werd genoemd en hoe hier dus verward werd het oogmerk en het motief.

Ik kan zeer goed handelen met het oogmerk te beledigen ten einde aan mijn zucht tot zedelijke verbetering van den beledigde te voldoen. Het is nu de vraag of dit motief van invloed

is op de strafbaarheid der belediging, welke vraag zich oplost in deze andere:

III. Is hetgeen art. 261, al. 3 bepaalt omtrent smaad en smaadschrift ook toepasselijk op eenvoudige belediging?

Art. 261, al. 3 luidt: noch smaad, noch smaadschrift bestaat voor zoover de dader klaarblijkelijk heeft gehandeld in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging.

Deze alinea is eerst ten gevolge van het verslag der Tweede Kamer opgenomen. Misschien zag de Commissie van Rapporteurs hierin eene noodzakelijke wijziging, nu men het oogmerk om te beledigen uit dit artikel had weggelaten en daarvoor in de plaats had gesteld de opzettelijke aanranding. De Minister zag er in: eene verduidelijking en beperking en merkte nog op: Met opzet zeg ik „verduidelijkt en beperkt.”

Of — zoo de wet zweeg — hij, die „uitsluitend handelt in het algemeen belang of tot

noodzakelijke verdediging" gezegd zou kunnen worden „opzettelijk eer en goeden naam te hebben aangerand," daarover zou zich laten twisten. De Minister zou de vraag ontkennend beantwoorden, maar de voorzichtigheid, ook met het oog op den bij de Commissie gerezen twijfel, eischt uitdrukkelijke oplossing in de Wet.

M. i. kan het zeer goed voorkomen, dat men in 't algemeen belang, om anderen voor schade te vrijwaren, zich gedrongen gevoelt iemands schurkerijen aan den dag te brengen; men weet dat men daardoor zijne eer en goeden naam aanrandt, men doet het opzettelijk, maar het motief, de bevordering van het publiek belang, maakt hier onstrafbaar ¹⁾.

Maar zoo kan het evengoed, dat men iemand in 't algemeen belang of tot noodzalijke ver-

¹⁾ Ik acht daarom ook art. 1412 B. W. onjuist geredigeerd, waar het zegt, dat het oogmerk in de bovenbedoelde gevallen niet aanwezig wordt geacht. Het oogmerk om te beledigen kan dan zeer goed bestaan en het is dus vreemd om te fingeren dat het er niet is.

dediging op eenige andere wijze beleedigt; zal ook dan het motief de strafbaarheid wegnemen? Dat er dezelfde gronden voor bestaan, kan m. i. niet ontkend worden; men heeft dan ook in het B. W. in art. 1412, de civiele vorderingen die gevallen in het algemeen ontzegt. Toch zal m. i. nu art. 266 hierover zwijgt, dit niet mogen aangenomen worden, al is het misschien de bedoeling van den wetgever geweest. Kon men zich vereenigen met hetgeen de Minister bij art. 261 als zijne meening zeide, dat er in die gevallen van geene opzettelijke beleediging sprake kon zijn, dan was men gered, maar m. i. is die meening niet de juiste. De geschiedenis van art. 266 zelf leert ons niets hieromtrent, daar er met geen woord over werd gerept. De Rechtbank te Zwolle nam in het bovenbehandelde geval door vergelijking van artt. 266 en 261 aan, dat een dergelijk motief aan de handeling haar karakter als eenvoudige beleediging niet kon ontnemen.

Niets anders dan wetswijziging zal ook hier

m. i. kunnen helpen en de Novelle, die reeds voor de invoering van het Wetboek werd aangekondigd ¹⁾ en de gebreken zal moeten wegnemen, die de praktijk na verloop van tijd in het Wetboek zal hebben aangetoond, zal ons zeker ook deze wijziging verschaffen.

¹⁾ De *ware* novelle zal.....eerst dan kunnen worden behandeld, wanneer het Wetboek van Strafrecht eenigen tijd zal hebben gewerkt.

BEELAERTS VAN BLOKLAND, in de zitting der Tweede Kamer van 28 Oct. 1885.

STELLINGEN.

I.

Ten onrechte leest HUSCHKE in GAJUS III, § 102 „Nummum Sestertium V milia.

II.

De voorwaarde die ecne uiterste wilsbeschikking afhankelijk stelt van het nooit aangaan van een huwelijk is onzedelijk en mitsdien als niet geschreven te beschouwen.

III.

Hij die wegens onnoozelheid, krankzinnigheid of razernij onder curatele is gesteld, kan in een lucidum intervallum een geldig testament maken.

IV.

Ten onrechte wordt beweerd dat wanneer de aanstaande echtgenooten bij huwelijksche voorwaarden hebben bedongen dat de een tot een grooter aandeel in de schulden gehouden zal zijn dan zijn aandeel in de baten der gemeenschap beloopt, het aandeel in de schulden aan dat in de baten zal worden gelijk gemaakt.

V.

Ten onrechte heeft het B. W. aan onmogelijke en onzedelijke voorwaarden bij uiterste wilsbeschikkingen een ander gevolg toegekend dan aan dergelijke voorwaarden bij overeenkomsten.

VI.

De vennootschap onder firma mag volgens het Wetb. v. K. niet als rechtspersoon worden beschouwd.

VII.

In art. 774 Wetb. v. K. had de wetgever naast pand en hypotheek ook pand- en verbandbrieven moeten noemen.

VIII.

De actie tot vernietiging der acten, bedoeld bij art. 777 Wetb. v. K., kan alleen door den curator worden ingesteld.

IX.

Ten onrechte beweert Prof. DIEPHUIS dat in geval van art. 825 Wetb. v. K. de verificatievergadering wordt voortgezet voor de rechtbank.

X.

De woorden van art. 1412 B. W. „het oogmerk om te beledigen wordt niet aanwezig geacht” zijn af te keuren.

XI.

Woorden, die eene minachtig van verstandelijke vermogens en bekwaamheid uitdrukken, kunnen geene belediging bevatten.

XII.

Onder het woord „iemand” in art. 266 Strafr. vallen ook de rechtspersonen.

XIII.

Het ware wenschelijk dat ook in strafzaken het O. M. kon gewraakt worden.

XIV.

De bepaling van art. 133 Prov. Wet is in strijd met de Grondwet.

XV.

Art. 102 Gw. behoorde de bepaling te bevatten dat de ontbondene Staten-Generaal weder vergaderen tot de nieuwe zullen zijn geopend.

XVI.

De Gw. behoorde de ratificatie van alle verdragen afhankelijk te stellen van de goedkeuring van de Staten-Generaal.

XVII.

De zoogenaamde mutatierechten zijn belemmerend voor de maatschappelijke welvaart.

